

Vruchtbare acties om tegen de stroom in te roeien

Kansen voor succesvolle intensivering van taal in het beroepsonderwijs

Taal en rekenen zijn onmiskenbaar terug in het beroepsonderwijs. Jarenlang waren het ondergeschoven kindjes in het curriculum; in menige opleiding schitterden ze zelfs door afwezigheid. De invoering van verplichte examinering en het opstellen van een referentiekader voor de te behalen eindniveaus vormen de belangrijkste katalysator achter de (her)invoering van de vakken Nederlands en rekenen op de lesroosters.

In dit artikel kijkt Femmy Witte vooral naar de toekomst. Wat willen en kunnen scholen in de komende jaren nog doen om van de intensivering van het (taal)onderwijs een succes te maken? En hoe kan de heersende 'examenkramp', worden omgezet in vruchtbare acties op docentniveau? Kortom, hoe houden we koers, tegen de bezuinigingsstroom in?

In de afgelopen jaren stelden de roc's implementatieplannen op en maakten ze een begin met het realiseren daarvan. Doel van alle inspanningen en investeringen was - als we ons tot het Nederlands beperken - het taalniveau van de huidige en toekomstige generaties mbo-deelnemers zodanig te verhogen, dat zij straks het examen gaan halen en een gedegen basis hebben om in werk en maatschappij goed mee te kunnen doen.

Het ging niet altijd van een leien dakje, want er spelen in het mbo nog andere zaken die de nodige aandacht opeisen. Zo is een hevige discussie gaande over het competentiegericht leren en alom kampen de instellingen met (nieuwe) bezuinigingen. Een lichtpuntje is dat roc's met een uitgewerkt implementatieplan aanspraak kunnen maken op een meerjarige financiële ondersteuning door de overheid. Het gaat dan om 'gelabelde' gelden. De roc's hebben deze extra middelen in het afgelopen schooljaar benut om taal en rekenen op de kaart te zetten.

Balans van het afgelopen jaar

Eerst een terugblik. Om de balans te kunnen opmaken van wat in het afgelopen jaar gerealiseerd is en waar nog aan gewerkt moet worden, heeft het ITTA op de drempel van de zomervakantie met projectleiders TAAL EN REKENEN van 29 roc's gesprekken ge-

voerd over de intensivering van het Nederlands in het mbo en de drieslag taal.¹ Zij deelden met ons hun ervaringen, successen en zorgpunten rond de implementatie van het taalbeleid.

Vrijwel overal is men zich inmiddels bewust van de noodzaak van meer en beter taalonderwijs en begint het besef door te dringen dat de taaldocenten de klus niet alleen kunnen klaren, maar dat er op alle fronten aandacht voor taal moet komen. Ineke Leunk van Deltion College stelt vast: 'Iedereen ziet nu het belang, tot secretaresses en conciërges toe!'

Een meerderheid van de roc's heeft ook voortvarend geïnvesteerd in het neerzetten van een duidelijke taalleerlijn, het kiezen van een passende taal-methode en taaltoetsing bij instroom van nieuwe deelnemers (de nulmeting). 'Overal zit nu een cursorische taalleerlijn in', meldt Mylène Court van ROC Leiden. 'Duidelijk is hoe de intake plaatsvindt en wat er dan moet gebeuren.' Bij ROC Mondriaan stelt Anja Schaafsma vast dat bijna overal Nederlands op het rooster staat: 'Daar is het meeste geld naar toe gegaan. Maar waar in het beroep al veel aan Nederlands wordt gedaan, hoeft geen aparte leerlijn te zijn.'

In de steigers of al operationeel

Menig roc heeft de ondersteunende leerlijn met extra taal voor de zwakkere deelnemers in de steigers staan of

Menig roc heeft de ondersteunende leerlijn met extra taal voor de zwakkere deelnemers in de steigers staan of soms zelfs al operationeel

soms zelfs al operationeel. 'Op basis van TNT-(toets)uitslagen worden deelnemers met grote afstand tot het eindniveau voor reparatietrajecten aangemeld. Rob de Saint Aulaire van Da Vinci College meldt: 'Deze worden uitdrukkelijk niet centraal, maar op locatie aangeboden door een aparte pool van Educatiedocenten die met succes zijn ingestroomd in het mbo. De start was moeilijk, maar deelnemers worden steeds tevredener en ook de domeinen zijn tevreden over de organisatie en de effecten.'

Her en der is een plan voor het afnemen van centrale en instellingsexamens in de maak of ligt in concept klaar. Het ROC Kop van Noord Holland is al een stapje verder. Akkie Hettinga-Kuipers: 'Voor spreken en gespreksvaardigheid is Nederlands in de PROEVE VAN BEKWAAMHEID ondergebracht en wordt beoordeeld door vakdocenten. Daar is een protocol voor ontwikkeld waarin vakdocenten geïnstrueerd door taaldocenten, Nederlands meenemen in beoordeling. Dit is door de inspectie goedgekeurd.'

Bij andere roc's wordt stevig ingezet op training van docenten die assessments voor de eigen sectoren en beroepsrichtingen gaan ontwikkelen en afnemen. Een groot aantal roc's heeft substantiële aantallen deelnemers aangemeld voor de pretesten en pilot-toetsen van het centraal examen (COE) zodat ook met het afnemen hiervan expertise wordt opgebouwd.

Flexibiliseren door standaardiseren

Vooruitgang is geboekt met het vergroten van de expertise van eigen personeel. Vaak is ingezet op het opleiden van taalcoaches, die als stimulator voor meer taalontwikkeling in alle lessen en op de stage moeten worden ingezet. Sommige roc's hebben inmiddels ook de taalcompetenties van de vakdocenten in kaart gebracht en overwogen opfriscursussen en taalworkshops aan te bieden om de eigen taalkennis en -vaardigheden van hun teamleden een impuls te geven.

Ten slotte is men ook op tal van opleidingen aan de slag gegaan met het ontwikkelen van roc-breed in te zetten instrumenten. Het beleid bij Da Vinci College is hier expliciet. 'De organisatie wil steeds meer standaardiseren en daardoor flexibiliseren. Standaardiseren wat betreft instrumenten, roostering en periodisering. Juist dan kunnen meer maatwerk, meer samenwerking en domeinoverstijgende activiteiten ontplooid worden.'

Opvallend is ook de tendens interne structuren te scheppen voor uitwisseling van kennis en ervaringen. Bij het ene roc zijn er kenniskringen, bij een ander spreekt men van netwerken Nederlands, expertkringen of zijn er per afdeling of team taalcontactpersonen aangesteld. Elders zijn alvast studie(mid)dagen voor de teams ingeroosterd voor specifieke taal thema's of is er een jaarlijkse prijstoekenning aan docenten of teams voor de 'best prac-

tices' op het gebied van implementatie van taal en rekenen in de vaklessen en op de stage.

Heet hangijzer van examinering

En dan is er het hete hangijzer van de instellingsexamens (IE) voor Nederlands.² De hamvraag die in de afgelopen maanden op menig roc de gemoederen verhitte, is: gaan we zelf toetsen ontwikkelen of gebruiken we standaardtaaltoetsen?

De keuzes lopen uiteen. Anke Blacquièr van het ROC van Amsterdam: 'We gaan niet lekker alles generiek examineren maar blijven trouw aan de drieslag taal. Spreken, schrijven en gesprekken voeren gaan geïntegreerd in de beroepspraktijk getoetst worden.'

Nova College ontwikkelt ook zelf. Het instellingsexamen wordt op unitniveau uitgewerkt met eisen die Nova-breed worden vastgesteld aan de hand van een checklist van het steunpunt en de Nova-criteria. Pas na goedkeuring mogen ze gebruikt worden, anders toch een standaardtoets. De grote wens bij Nova is beoordelen in de beroepscontext, dus is er een format met beschrijvende eisen opgesteld en beoordelingsmodellen voor spreken en schrijven. Het ROC West Brabant kiest eveneens voor zelf assessments maken en heeft al een eerste lichting ontwikkelaars laten scholen. De concept-assessments worden binnenkort uitgetoetst en de bedoeling is de formats binnen de sectoren en zo dicht mogelijk op de beroeps-

praktijk te laten invullen. ROC Amaranthis heeft gekozen voor inkopen van standaardtoetsen. Veel roc's hebben nog geen definitieve keuze gemaakt.

Zorgpunten zijn kansen

Zorgpunten zijn er natuurlijk ook vrijwel overal. Alle bevroegde roc's hebben nog uit te werken punten op hun verlanglijstje staan. En lang niet alle lopende initiatieven zijn voor de volle 100% succesvol. Soms loopt het ronduit stroef. Juist daar waar het nog niet loopt zoals het idealiter zou moeten, liggen kansen om in de komende schooljaren een doorwrocht taal- en rekenbeleid door te voeren. Hieronder acht actiepunten die op de verlanglijstjes van de roc's staan:

1. Management actiever betrekken

Er is een krachtig offensief om directie en management actiever bij de implementatie van taal en rekenen te betrekken. De teammanagers goed inpraten op noodzaak en consequenties van de nieuwe taal- en rekenen en het werken met het concept van de drieslag taal. Petra Zijlstra van het Nova College: 'Het eerste wat we gaan

doen, is een studiedag voor opleidingsmanagers organiseren!' Het Roc van Amsterdam werkte 'top down' en startte daarom met bijeenkomsten voor directie en afdelingsmanagers, waarna deze verdere acties op decentraal niveau konden gaan uitzetten.

2. Rol en positie taalcoaches profileren en afbakenen

Er is behoefte aan zichtbaarheid van de taalcoaches in de vakteams. Met name bij recentelijk 'ingevlogen' taaldocenten uit de educatie is acceptatie in de mbo-teams een aandachtspunt. De teamleider kan hier het verschil maken door achter de taalcoach te gaan staan, enthousiasme uit te stralen voor taalacties, taal als teamwerk te presenteren en er voor te zorgen dat in het jaarplan van de teams concrete taalactiviteiten worden opgenomen. Door samen met het team te bepalen welke taalspeerpunten per periode of schooljaar worden aangepakt, worden betrokkenheid en motivatie van de teamleden bevorderd. Voorkomen dat alle taken en verantwoordelijkheid op het bordje van de taalcoach en taaldocenten worden gelegd, wordt hierbij belangrijk gevonden.

3. Didactische impuls voor vakteams

Waar de taalleerlijn en de individuele extra ondersteuning al zijn ingevuld, kan de focus verlegd worden naar het realiseren van taalontwikkelen vakonderwijs, naar aandacht voor taal in alle lessen. Vakdocenten, praktijkbegeleiders en -opleiders en studieloopbaanbegeleiders hebben behoefte aan inspirerende en praktische, direct uitvoerbare tips, aan heldere didactische aanwijzingen en dito hulpmiddelen en werkvormen. Ad Kuling heeft bij het ROC Horizon College 'het advies neergelegd om meer deskundigheid te bieden aan de vakdocenten. Een extra push geven, zodat aandacht voor taal in vaklessen nog effectiever wordt ingevoerd.'

4. Mogelijkheden Beroepspraktijk vorming (BPV) in kaart brengen

Meer dan de helft van de roc's uit de enquête stipt aan dat vooral in de BBL het integraal leren een absoluut knelpunt is: de deelnemers zijn zo weinig uren op school dat er niet voldoende praktijkoefening binnen de schoolmuren kan worden geboden. Er moet contact met de werkgevers en stagebedrijven gezocht worden om te inventariseren wat er aan cruciale taal op de werkplek nodig is, waar deelnemers moeite mee hebben en vooral ook, waar ruimte zit om net iets meer aandacht aan taal te besteden dan nu gedaan wordt. Werkgevers hebben baat bij taalvaardig personeel en blijken soms bereidwilliger om een steentje bij te dragen aan de taalontwikkeling dan algemeen door de docenten wordt ingeschat!

5. Taalkennis en -ontwikkeling docenten

Informatie over de taalcompetenties van de eigen teams is noodzakelijk. Peilen van de behoefte aan scholing, taalworkshops of andere manieren om de eigen taalkennis te activeren en actualiseren. Met de taaleisen van het referentiekader als oriëntatiepunt ervoor zorgen dat docenten weten wat ze van de deelnemer mogen en móeten vragen. En er voor zorgen dat docenten weten waar de eigen 'taalzwaktes' zitten en de kans krijgen deze weg te werken, zodat ze goed beslagen ten ijs

Bij het ene roc zijn er kenniskringen, bij een ander spreekt men van netwerken Nederlands, expertkringen of zijn er per afdeling of team taalcontactpersonen aangesteld

komen als zij deelnemers op taal gaan aanspreken. Menig vakdocent blijkt interesse te hebben in bijscholing of 'op herhaling' gaan op het gebied van **dt** of **t** en andere taalkwesties.

6. Databank taal inrichten

Er zijn al meerdere roc's die zich toeleggen op het opbouwen van een (vaak digitale) databank, toegankelijk voor alle docenten. Een goed geordende 'bibliotheek' kan de teams veel tijd besparen, mits informatie en producten overzichtelijk zijn geordend. Een dergelijke databank kan voorbeeldmaterialen bevatten, maar ook lege formats, standaard beoordeling-formulieren, integrale praktijkopdrachten, woordenlijsten, checklists, hulpmiddelen voor deelnemers, aansprekende werkvormen en opdrachten, achtergrondinformatie, relevante bronnen, literatuur etc.

7. Kennisdeling organiseren

Structurele momenten voor uitwisseling van ervaring en kennisdeling zijn van onschatbare waarde. Weinig is zo overtuigend en stimulerend als een enthousiaste presentatie of een positief verhaal van een succesvolle taalactie

door een collega vakdocent waarbij je direct vragen kunt stellen en in discussie kunt gaan. Studiedagen, workshops of teampresentaties zijn tevens hét moment om voortgang zichtbaar te maken en successen te vieren.

8. Expertise examinering opbouwen

Wie consequent vanuit de drieslag taal wil blijven werken, gaat zelf toetsen ontwikkelen, geïntegreerd of beroepsgelateerd. Expertise rond toetsontwikkeling in huis halen vergroot de interne deskundigheid. Niet te bang zijn voor afkeuring van eigen toetsinstrumenten, want de inspectie zal immers de komende jaren een groeimodel hanteren en zeker tijd en ruimte geven voor bijstelling. In de *HANDREIKING INSTELLINGSEXAMENS*³ staat: 'Ook de mbo-instellingen hoeven nog niet alles perfect op orde te hebben. Het invoeringstraject is voor iedereen een oefenperiode.' Het is duidelijk dat ook de overheid het zelf ontwikkelen van de toetsinstrumenten voor het instellingsexamen als een kans ziet!

*Femmy Witte
(met dank aan Tiba Bolle)*

De auteur is adviseur bij ITTA in Amsterdam

Correspondentie: E.A.E.Witte@uva.nl

1 De drieslag taal is een concept voor taalontwikkeling, waarbij langs drie gerelateerde leerlijnen, te weten: taalontwikkelen beroepsonderwijs, algemeen en functioneel taalonderwijs en individueel ondersteunend of remediërend onderwijs, gelijktijdig wordt gewerkt aan het Nederlands. Bron: *DRIESLAG TAAL, PRAKTIJKBOEK NEDERLANDS IN HET MBO*, Tiba Bolle, Mbo2010 (2010).

2 Het mbo examen dat vanaf schooljaar 2013-2014 voor niveau 4 van kracht wordt en in het schooljaar daarna ook voor niveau 2 en 3, bestaat uit een centraal (ontwikkeld en op de instelling af te nemen) examen voor lezen en luisteren en een instellingsexamen voor spreken, gesprekken voeren en luisteren.

3 *HANDREIKING INSTELLINGSEXAMENS NEDERLANDSE TAAL EN REKENEN IN HET MBO 2010-2011 - Steunpunt taal en rekenen mbo.*

Nieuw!

Schrijven in Nederland

Basiscursus schrijven 0 – A1 voor
anderstalige volwassenen

Ideaal om zelfstandig door te werken óf als
onderdeel van een taal- of inburgeringscursus.

Ruim opgezet, inclusief schrijflijnen!

Aanvulling op het pakket Naar Nederland

Meer informatie?

www.thiememeulenhoff.nl/schrijveninnederland

Vanaf oktober 2011 te koop voor € 18,50!

Auteurs:

Fouke Jansen, Vita Olijhoek,
Anja Valk
ISBN 9789006314651, 112 blz.

